

İTERNETTE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI

Prof.Dr.Mustafa TOPALOĞLU
Özyeğin 1Üniversitesi Hukuk Fakültesi

1.İnternette Fikri Hakların Korunması

- Fikri hakların internet ortamında korunması, dijital iletişim çağının en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır.
- İnternette yer alan her türden dosyalar, milyonlarca internet kullanıcısının müdahalesine maruz kalmakta ve basit bir tıklamayla çoğu kez ücretsiz kopyalanabilmektedir.
- Bu konuda TRIPs anlaşması, WIPO anlaşması gibi uluslar arası anlaşmalar, üye ülkelere fikri hakların interneti de kapsayacak şekilde etkin bir koruma mekanizması oluşturmalarını istemektedir.

Uluslararası Gelişmeler

- Hatta bu amaçla Lahey’ de internette fikri hakların korunmasına özgü uluslar arası anlaşma taslağı hazırlanmıştır.
- Avrupa Birliği (AB) 2001 yılında “Bilgi Toplumu Yönergesi” ile üye ülkelere birtakım yükümlülükler yüklemiştir.
- Türkiye 1995 yılında Gümrük Birliği Anlaşması ile fikri ve sınai haklara ilişkin AB’ deki gelişmelere uymayı taahhüt ettiğinden FSEK’ te ve diğer mevzuatında bu gelişmelere uygun düzenlemeler yapmıştır.

Dijital Haklar Yönetimi

(Digital Rights Management System)

(DRM)

- Eser sahiplerinin veya yayıncıların dijital hale getirdikleri verilerine kullanıcıların erişimini ve belli sayıda kullanımlarını kısıtlayan sisteme “**Dijital Haklar Yönetimi**” denilmektedir.
- Bu sistem aslında fikri haklara getirilen teknolojik korumadır. Örnek DVD’ lere getirilen *regional code* uygulaması, PayTV gibi uygulamalar.
- FSEK Ek m.4 DRM’lerin etkisiz bırakılmasını yasaklamıştır.

FSEK' e Göre İnternette Korunan Eserler

- Yazılı Eserler:
- İnternette yer alan yazılı eserler, fikri hukuk korumasından faydalanırlar.
- E-mail iletileri ile varsa ekleri(*attachement*) hukuki koruma için gerekli olan belirli bir şekilde ifade edilme şartını yerine getirdiği kabul edilmektedir.
- Ayrıca eser niteliğinde olmayan e-maillerin dahi FSEK m.85 hükmüne göre mektuplara getirilen korumadan yararlanması mümkündür.

Eser ve Komşu Hak Sahiplerinin İnternette İçerik Çıkarma Talepleri

- Eser ve komşu hak konusu yaratımların internete izinsiz yayımlanması halinde, hak sahiplerinin bilgi içerik sağlayıcısına başvurarak üç gün içinde ihlâlin durdurulmasını ister. İhlâlin devamı halinde bu defa, Cumhuriyet savcısına yapılan başvuru üzerine, üç gün içinde servis sağlayıcıdan ihlâle devam eden bilgi içerik sağlayıcısına verilen hizmetin durdurulması istenir. İhlâlin durdurulması halinde bilgi içerik sağlayıcısına yeniden servis sağlanır.

Bilgisayar Programları

- Bilgisayar programının internet üzerinden olsa bile aynen kopya edilmesi telif haklarını ihlal edeceği açıktır.
- Hukuka aykırı çoğaltma bu dereceye ulaşmadan temelde veya büyük ölçüde benzerlik gösteriyorsa;
- bilgisayar programının tamamının veya belirli unsurlarına koruma sağlanabilmesi için onun şekil mi yoksa fikir mi olduğunu saptamak gerekir.

Bilgisayar Programlarının Unsurları

- Her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları, ESER sayılır.
- Bilgisayar programları beş unsurdan oluşur:
- 1-Program akışı (*Flow chart*)
- 2-Algoritma (*Algorithm*)
- 3-Kaynak Kodu (*Source Code*)
- 4-Amaç kodu (*Object Code*)
- 5-Kullanıcı ara yüzü (*User Interface*)

Program Akışı

- Programcının bir bilgisayar programı geliştirmeye başlarken programın yerine getireceği fonksiyonun aşamalarını mantıksal olarak sıralamasına **program akışı** denir.
- FSEK m.2/1. hükmü, bilgisayar programlarının hazırlık tasarımları dahi eser sayılır demek suretiyle “program akışına” da koruma sağlamaktadır.
- Bununla beraber, Kanunda hazırlık tasarımlarının korunabilmesi için bir sonraki aşamada program sonucunu doğurmaları şartı aranmaktadır.

Algoritma

- Algoritma, bilgisayardan istenen sonucun alınmasını sağlayan mantık aşamalarının sınırlı serisinden oluşan bir uygulama metodudur.
- Bir işlem metodu olduğundan, başka bir bilgisayar programında kullanılması mümkün bir fikir niteliğindedir.
- FSEK m.2/son da bilgisayar programının herhangi bir unsuruna temel oluşturan fikir ve ilkelerin eser sayılmayacağı hükmüne yer verilmiştir.
- Aynı maddenin gerekçesinde, algoritmanın koruma kapsamı dışında olduğu açıkça belirtilmiştir.

Kaynak Kodu ve Amaç Kodu

- Bilgisayar programlarının programlama dillerinden biriyle Örneğin C, Basic gibi yazılarak programın kaynak kodu oluşturulur.
- Kaynak kodunu bilgisayar anlayamaz. Onun için kaynak kodu çevirici programlar kullanılarak (0 ve 1) lerden oluşan makina diline çevrilerek amaç kod elde edilir.
- Programlamanın bu aşamasında fikirler detaylı ifadelere dönüştürüldüğünden, hem kaynak kodu hem de objekt kod fikri hukuk tarafından korunur.
- Bundan başka, bilgisayar programlarının detaylı yapısı da programın korunabilir ifadesinden sayılmaktadır.

Kullanıcı Ara Yüzü

- Bilgisayar programının "bak ve hisset" (*look and feel*) i olan kullanıcı arayüzü, kullanıcı ile bilgisayar arasındaki iletişimi sağlar.
- Kullanıcı arayüzünün biri fonksiyonel diğeri görsel ve işitsel (*audovisual*) olmak üzere iki unsuru vardır.
- Kullanıcı arayüzünün fonksiyonel unsuru, "*kullanıcının klavyede özel bir tuşa bastığında özel bir fonksiyonu yerine getiren unsur*" olarak tarif edilebilir.
- Kullanıcı arayüzünün fonksiyonel unsuru, kesinlikle, fikri hukuk tarafından korunmaz. Zira, endüstriyel standartlar ve fikirler kamunun mülkiyetinde kalmalıdır.

Kullanıcı Ara Yüzü (Devam)

- Kullanıcı arayüzünün audovisual unsuruna ise bilgisayar kullanıcısı insanın bilgisayarla etkileşimini sağlamak için kullanılmayan sadece has bir estetik görüntü veren unsurdur, denilebilir.
- Kullanıcı arayüzünün bu unsuru, estetik niteliğin fonksiyonel niteliğe göre baskın olması halinde telif hakkına konu olabilir.
- Yalnız bu şart, çoğu olayda gerçekleşmeyeceği için, kullanıcı arayüzüne fikri hukuk korumasının ancak çok sınırlı hallerde tanınabileceğini belirtmekte yarar vardır.

Bilgisayar Programlarının Patentlenmesi

- Türk Hukukunda bilgisayar programları patent verilemeyecek buluşlar arasında sayılmıştır (551 s.KHK/m.6 ve 6769 Sayılı Kanun m.82 (2-c)).
- Bu nedenle Türkiye’de ne programın bütününe ne de algoritma unsuruna patent almak mümkün değildir.
- Özellikle açık kaynak kodlu yazılımcılar ve küçük ölçekli yazılım firmaları, bilgisayar programlarına patent almanın ve patenti korumanın masraflı olduğunu ve uzun bir süreç aldığını ileri sürerek patente karşı çıkmaktadırlar.

ABD' de Bilgisayar Programlarının Patentlenmesi

- ABD'de bilgisayar programları özellikle algoritma matematiksel logaritma ve formül olarak kabul edildiğinden 1980'li yıllara kadar patent verilmiyordu.
- Daha sonra ünlü *Diamond v. Diehr* davasında kauçuk üretiminde kalıba dökme zamanını ayarlayan bilgisayar programına patent verilerek bu konuda çığır açılmış oldu.
- 1995 yılından sonra bir makine yada proseste uygulanmak şartıyla sadece programın kendisi dikkate alınarak patent talepleri kabul edilmeye başlandı (*Allapat* kararı).

ABD' de Bilgisayar Programlarının Patentlenmesi-

2

- 1998 yılından sonra ise, borsada hisse senetlerinin karını otomatik olarak hesaplayan bir bilgisayar programı patentlenerek, patent için bilgisayar programının teknik bir alette uygulanması zorunluluğu kaldırıldı (*State Street Bank & Trust v. Signature Financial Group kararı*) .
- Böylece bilgisayar programının kendisi faydalı bir metot yada proses kabul edilerek “*pure software patent*” devri ABD’de başladı.
- Ne ilginçtir ki, 2002 yılında Hindistan, kanun gücünde bir hükümet kararı yayınlayarak bilgisayar programlarını patentlemektedir. !!!